

NOËLLE PAMEIJER werkt als kinderpsycholoog vanuit Stichting Elan in Samenwerkingsverband Unita (Hilversum e.o.), n.pameijer@gmail.com.

Waarom is ouderbetrokkenheid belangrijk, wat is het (en wat niet), hoe kun je het als directeur stimuleren en welk kader biedt houvast? Samenwerken met ouders als gelijkwaardige partners en constructief communiceren zijn sleutelwoorden. Op veel scholen is hier winst te behalen. Op scholen waar het de directeur lukt om hierbij model te staan voor gelijkwaardig partnerschap en zijn teamleden hierin te ondersteunen, zie je het schoolsucces van leerlingen, het werkplezier van leerkrachten en het vertrouwen van ouders in de school toenemen. Kortom, de schoolleider doet ertoe.

DE ONMISBARE ROL VAN OUDERS ÉN DE CRUCIALE ROL VAN DE DIRECTEUR

MET PLEZIER NAAR SCHOOL!

Ouders kunnen bijdragen aan het schoolsucces van hun kinderen; daar is iedereen het over eens. Wetenschappelijk onderzoek ondersteunt dit (Breuer e.a., 2021; <https://education-lab.nl/wp-content/uploads/2021/04/Betrekken-van-ouders.pdf>). Ouderbetrokkenheid staat volop in de belangstelling, ook omdat het deel uitmaakt van de 25 aanbevelingen van minister Arie Slob voor passend onderwijs (2020). Er is al veel geschreven over ouderbetrokkenheid vanuit het perspectief van de school: wat kunnen schoolteams doen om die betrokkenheid te vergroten? Onlangs verscheen een boek vanuit een ander perspectief, namelijk dat van ouders (Pameijer, 2021). Wat kunnen zij doen om de samenwerking met school te versterken en de communicatie te verbeteren? Want scholen én ouders zijn hier samen verantwoordelijk voor. Dit boek 'Met plezier naar school!' geeft ouders tips voor de samenwerking en legt hen uit wat ze al dan niet van passend onderwijs kunnen verwachten. Het roept ouders op om zich, samen met de directeur, intern begeleider en leerkracht, niet alleen te bekommeren

over hun eigen kind, maar ook over kinderen wiens ouders het nog niet lukt om betrokken te zijn bij het onderwijs aan hun kind. Het boek geeft ouders handvatten om als buddy andere ouders te ondersteunen.

SAMENWERKEN: COMMUNICATIE IS DE SLEUTEL

Ouderbetrokkenheid vergt een zorgvuldig opgebouwde constructieve samenwerking en positieve communicatie. Zolang leerlingen het goed doen op school verloopt de samenwerking met hun ouders prettig. Maar zodra een leerling het moeilijk heeft op school, kan de samenwerking onder druk komen te staan. Vaak begint het met een misverstand en voor je het weet krijgen emoties de overhand en is er een conflict. Voor de leerling, diens ouders én voor de leerkrachten is dit stressvol. Dit is zonde en onnodig. Het is voor iedereen veel beter als de communicatie plezierig verloopt. Wanneer het lukt om als gelijkwaardige partners doelgericht samen te werken, gaan leerlingen met plezier naar school. Maar hoe doe je dit? 'Handelingsgericht werken: samenwerken aan schoolsucces'

WAT IS OUDERBETROKKENHEID?

Ouderbetrokkenheid gaat over de betrokkenheid van ouders bij het onderwijs aan hun kind: thuis (zoals voorlezen) en op school (zoals informatie delen met leerkrachten). Het sleutelwoord is communicatie. Ook al hebben leerkrachten, intern begeleiders en directeuren een andere rol dan ouders, zij hebben een gemeenschappelijk doel: een optimale ontwikkeling van hun leerlingen/kinderen. Het gaat niet zozeer om veel contact maar om goed contact: constructief en effectief overleg waar leerlingen beter van worden (De Vries, 2020).

Ouderparticipatie gaat over activiteiten op school (zoals lees- of verkeersouder zijn, meegaan met een schoolreisje of helpen in de schoolbibliotheek), ondersteuning van het schoolteam (als assistent, pleinwacht of gastspreker) en

deelname aan een schoolbestuur, medezeggenschapsraad of ouderraad. Daarover gaat dit artikel niet. Voor de relatie tussen deze twee begrippen, zie De Vries & Pameijer (2013).

Uitgangspunten handelingsgericht werken (HGW)

1. Het is doelgericht.
2. Het gaat om wisselwerking en afstemming.
3. Onderwijs- en opvoedbehoeften staan centraal.
4. Leerkrachten maken het verschil, ouders doen er evenzeer toe.
5. Positieve aspecten van leerlingen, leerkrachten en ouders zijn van groot belang.
6. Betrokkenen werken constructief samen.
7. De werkwijze is systematisch en transparant.

(HGW, Pameijer, 2017) ondersteunt ouderbetrokkenheid en geeft zowel schoolteams als ouders houvast (zie kader).

SCHOOLSUCCES EN DE ONMISBARE ROL VAN OUDERS

Alle ouders willen dat hun kind met plezier naar school gaat en succesvol leert. Wat bepaalt of dit ook lukt? In de eerste plaats natuurlijk de effectiviteit van het onderwijs, de pedagogisch-didactische aanpak van de leerkrachten en van de extra ondersteuning. De directeur en intern begeleider coördineren en registreren samen de kwaliteit hiervan. Ook kenmerken van leerlingen zijn van invloed, zoals hun mogelijkheden, beperkingen, talenten en motivatie. Daarnaast spelen kenmerken van ouders een rol, zoals hun opleiding, beroep en inkomen. Vooral de manier waarop ouders het onderwijs ondersteunen, heeft een enorme impact. Het goede nieuws is dat een schoolteam ouders hierin kan versterken. Waar hebben we het dan over?

Ouders ondersteunen het onderwijs aan hun kind op vier manieren (Pameijer, 2017):

1. Ze tonen betrokkenheid, ze bespreken bijvoorbeeld de vooruitgang in leren en gedrag, stimuleren hun kind om zijn best te doen op school, helpen met huiswerk en vertellen dat wat hun kind op school leert naar situaties thuis. Ze staan achter de school en laten de leerkracht weten dat ze zijn of haar inzet waarderen.
2. Ze stimuleren het schoolse leren (spelonderwijs), denk bij jonge kinderen aan voorlezen en bij oudere kinderen aan samen hetzelfde boek lezen. Model staan voor leesplezier is ook effectief, evenals dat wat hun kind op school leert interessant en betekenisvol maken in andere situaties, zoals in een winkel.

3. Structuur bieden, afspraken maken én bewaken, zoals over gezond eten, gamen en op tijd naar bed gaan. Want een vermoeide of hongerige leerling kan zich niet concentreren en is sneller overprikkeld, met als gevolg meer conflicten met medeleerlingen en leerkrachten.

4. Hoge verwachtingen ten aanzien van de mogelijkheden

EEN GOEDE RELATIE MET OUDERS KAN OOK DE LEERPRESTATIES VAN LEERLINGEN BEVORDEREN

van hun kind zijn gunstig, mits ze realistisch zijn. Deze hangen samen met goede leerprestaties en gewenst gedrag op school. Te hoge én te lage verwachtingen belemmeren schoolsucces.

Als het lukt om plezierig samen te werken, voelen ouders en leerkrachten zich serieus genomen en gewaardeerd. Ouders hebben meer vertrouwen in de school en het werkplezier van leerkrachten neemt toe. Leerlingen profiteren hiervan. Het zorgt ervoor dat zij met plezier naar school gaan en het bevordert de leerprestaties van kinderen. Gedrag op school is bovendien makkelijker bij te sturen als ouders de aanpak van de leerkracht ondersteunen. Tot slot, vanuit een positieve samenwerkingsrelatie is het makkelijker om onderwijsondersteunend gedrag met ouders te bespreken: hoe ondersteunen ze het onderwijs al en ►

	1. We hebben een gemeenschappelijk belang: dat het goed gaat met jullie kind/onze leerling.
	2. We denken met elkaar mee (geven elkaar tips), zonder op elkaars stoel te zitten. Degene die het aangaat, die beslist of de tip past.
	3. Elk gesprek heeft doelen. Wie heeft welke vraag en wie kan die beantwoorden? Is er een beslissing die we moeten nemen en wie neemt die uiteindelijk (school en/of ouders)?
	4. Kinderen doen in principe mee aan de gesprekken. Leerkrachten of ouders bereiden dit met de leerling voor: wat wil hij vertellen en wat wil hij vragen?
	5. Het positieve komt ook aan bod. Zoals de talenten en interesses van leerkrachten, leerlingen en ouders. Wat gaat al goed; wat lukt wel?
	6. Gedrag van een kind kan op school anders zijn dan thuis. We hoeven elkaar dus niet te overtuigen! Wat gaat op school en thuis al goed en wat kan beter?
	7. Eerst samen brainstormen, dan pas aan de slag. Hoe komt het dat sommige dingen al lukken en andere nog niet? Wat betekent dit voor de doelen die we nastreven?
	8. Het gaat om behoeften; wie heeft wat nodig om een doel te halen? Leerlingen hebben onderwijsbehoeften (op school) en opvoedingsbehoeften (thuis); leerkrachten en ouders hebben ondersteuningsbehoeften.
	9. Een route biedt houvast: waar zitten we nu en wat is (eventueel) een volgende stap?
	10. We noteren de afspraken. Wie doet wat, waarom, wanneer en hoe? En wanneer checken we of het ons lukt om de afspraken uit te voeren?

Checklist handelingsgericht werken (HGW)

wat zouden ze nog meer kunnen doen? En, de hamvraag: wat hebben ouders nodig om dit te bewerkstelligen? Want opvoeden is verre van eenvoudig en veel ouders zijn zich nog niet bewust van de impact die zij hebben. Voor hen is het motto 'school is school; thuis is thuis'. Maar leerlingen nemen de school mee naar huis en thuis mee de school in. Bij dit alles is communicatie het sleutelwoord.

TIEN AANDACHTSPUNTEN COMMUNICATIE

HGW hanteert tien aandachtspunten, die zowel school als ouders houvast geven als het even tegenzit. Deze zijn in een checklist opgenomen (zie de checklist op deze pagina).

DE CRUCIALE ROL VAN DE DIRECTEUR

De schoolleider speelt een grote rol. In de eerste plaats staat hij of zij model voor de manier waarop er over en met ouders als gelijkwaardige partners wordt gesproken. Denk aan: respectvol taalgebruik, samen een situatie analyseren, de visie van ouders begrijpen, doelen en behoeften formuleren, niet op elkaars stoel zitten en reflecteren op de eigen rol (in plaats van de schuld bij de leerling of zijn ouders te leggen): wat kan ik als schoolleider doen zodat het deze leerling, ouders of leerkracht wel lukt om ... (doel)? Deze basisattitude, de zeven uitgangspunten van HGW, de tien aandachtspunten en aspecten van onderwijsondersteunend gedrag komen zo nodig terug in de verschillende gesprekken met ouders, zoals de intakegesprekken, de gewone gesprekken door een schooljaar heen en de speciale gesprekken wanneer het moeilijk gaat op school of de grenzen van passend onderwijs voor een leerling in zicht komen. In al deze gesprekken verwachten directeuren van hun teams een respectvolle houding naar ouders, ze waarderen het wanneer ze een uitgangspunt of aandachtspunt horen en ze spreken leerkrachten erop aan als dit nog niet gebeurt. Hier volgen enkele voorbeelden. Het eerste contact van de school met ouders en hun kinderen verloopt vaak via een informatieochtend of inschrijvingsmoment. Dit kan voor ouders behoorlijk spannend of indrukwekkend zijn. Sommige ouders ervaren een drempel, bijvoorbeeld door angst voor het onbekende, een beperkte beheersing van de Nederlandse taal of nare herinneringen uit de eigen schooltijd. Verzorg deze momenten goed, toon als directeur een persoonlijke benadering en een houding die getuigt van interesse en respect voor de ouder en het kind (<https://education-lab.nl/wp-content/uploads/2021/04/Praktijkkaart-1-Contact-met-ouders-Ouderbetrokkenheid-EducationLab.pdf>).

Intakegesprekken met ouders met belangstelling voor de school

De directeur besteedt in deze gesprekken onder meer aandacht aan de verwachtingen over en weer, in hoeverre zijn deze realistisch? Bij de verwachtingen vanuit school komen onderwijsondersteunend gedrag van ouders, constructieve samenwerking en positieve communicatie aan de orde: wat kunnen ouders van school verwachten en wat verwacht de school van ouders? Dit schept niet alleen duidelijkheid, het maakt het voor leerkrachten ook makkelijker om ouders daarna te complimenteren als zij aspecten hiervan waarnemen of om ouders, indien nodig, aan te spreken bij een gebrek hieraan.

De gewone gesprekken: de rol van de directeur in de basis
De directeur ondersteunt de leerkrachten en intern begeleider door samen met hen in kaart te brengen wat de doelen van en de samenhang is tussen de start- en voortgangsgesprekken. Hoe kunnen de leerkrachten, ouders en leerlingen deze gesprekken het beste voorbereiden, voeren en evalueren? Hoe nodigen we bijvoorbeeld ouders uit? Over welke vragen kunnen ze alvast met hun kind nadenken? Welke succescriteria en valkuilen zijn er? Hoe leren de teamleden van en met elkaar (en van ouders en leerlingen) wat werkt en wat nog niet? Wat hebben de teamleden van de directeur nodig om deze gesprekken vakkundig en met plezier te voeren? Het prettig samenwerken begint namelijk al 'in vreedstijd', aan het begin van het schooljaar. Hoe beter deze gesprekken verlopen, hoe makkelijker het is om later in het schooljaar met ouders in gesprek te gaan als er zich problemen voordoen.

De speciale gesprekken: de rol van de directeur bij problemen
Ook bij deze gesprekken hebben leerkrachten steun nodig van hun intern begeleider én directeur. Denk aan een gesprek over een leerontwikkeling die veel lager is dan gepland in het ontwikkelingsperspectief, een zwakke werkhouding of gedragsproblemen. Of een gesprek waarin de grenzen van de school aan de orde komen: kan deze school deze leerling nog wel passend onderwijs bieden? Het boek 'Met plezier naar school!' informeert ouders hierover, zoals: realiseer je dat een leerkracht

voortdurend bezig is met het verdelen van schaarse aandacht en tijd tussen de leerlingen, weet dat kinderen op school probleemgedrag kunnen vertonen en thuis niet (en omgekeerd), denk mee maar ga niet op de stoel van de leerkracht zitten en geef hem of haar - ook als het moeilijk gaat - een oprecht compliment voor de inzet. In lastige situaties hebben ouders meer dan informatie nodig. Denk aan begrip, tijd om een en ander te verwerken, waardering voor hun inzet en steun van school en eventueel een buddy. De directeur ondersteunt - samen met de intern begeleider - de leerkracht, bijvoorbeeld door te laten merken dat hij of zij achter de leerkracht staat, door een moeilijk gesprek samen met de leerkracht voor te bereiden en te evalueren of door ook deel te nemen aan dit gesprek, al dan niet samen met de intern begeleider.

SPECIALIST OUDERBETROKKENHEID?

Tegenwoordig heeft iedere school een reken-, taal- en gedragspecialist. Wellicht is het een idee om een teamlid met affiniteit met ouders tot 'specialist ouderbetrokkenheid' te benoemen? Met steun van de intern begeleider en de directeur en samen met enkele ouders kan hij of zij dit thema nog sterker op de kaart zetten.

Met dank aan Eva Naaijkens (schoolleider Alan Turingschool, Amsterdam) voor haar feedback.

Posters en folders bij 'Met plezier naar school!' maken een en ander concreet. De posters (A2 en A3, te bestellen bij www.uitgeverijpica.nl) geven de essentie weer en de folders (twee A4, gratis te downloaden bij www.hgw-noelle-pameijer.nl) vatten de aandachtspunten samen. Om zoveel mogelijk ouders te bereiken zijn de posters en folders in vijf talen: Nederlands, Arabisch, Engels, Pools en Turks.

Vanaf schooljaar 2021-2022 zijn er ook cursussen voor ouders, die zij samen met een leerkracht, intern begeleider of directeur van de school kunnen volgen. Deze cursussen 'voor ouders door ouders' worden per regio georganiseerd door de oudervereniging Balans (zie www.balansdigitaal.nl). BSM

LITERATUUR

- Breuer, T., Wetten, S. van, Aarts, B., Jacobs, B. & Wolf, de I. (2021). Betrekken van ouders: kansrijke aanpakken voor het vergroten van ouderbetrokkenheid. Universiteit Maastricht.
- Pameijer, N. (2017). Handelingsgericht werken: samenwerking aan schoolsucces. Den Haag: Uitgeverij Acco.
- Slob, A. (2020). Verbeteraanpak passend onderwijs en route naar inclusiever onderwijs. Ministerie van OC W.
- Vries, P. de (2020). Ouderbetrokkenheid Next: handboek voor mentoren in het voortgezet onderwijs. Huizen: Pica.
- Vries, P. de & Pameijer, N. (2013). Ouderbetrokkenheid: een hype? Jeugd in School en Wereld, november, 6-9.